

I

ALBAN RESPINGE CUNUNA DE SPINI

Ca un bolnav care se sprijină pe brațe, încercând să se ridice, Alban de Bricoule se aplecă peste marginea scaunului cu brațe de fier, trase aer în piept cu gura larg deschisă, sufocat fizic de propriu-i suflet. Lumea reîncepu atunci să comunice cu el, toate acele lucruri bune și plăcute care viețuiesc într-o atmosferă de blândețe. Deveni conștient de mirosul trandafirilor diluat în aerul umed, de freamătul minuscul al ierbii, de o ramură de glicină translucidă care atârna precum o mână divină, de cel mai mândru dintre trandafiri, roșu aprins, cu frunzele de pe tulpină roșcate ca și cum ar fi sângerat peste ele, sau ca și cum floarea ar fi fost lumină și ar fi răspândit reflexe. Simți dorința ca trandafirul să-i dăruiască ceva mai mult. Îl trase afară din coș, îl respiră adânc și, când senzația se sfârși, dorința sa se prelungi, așa cum un val se prelungește depășit de alt val; atunci, aplecându-și gura până la miezul tare și dulce, mușcă din el și rămase apoi nemișcat. Clipă încremenită. Apoi, fără bucurie, dar satisfăcut, strivi lucrul mort.

Cucerirea Troiei, anul de la întemeierea lumii 2820

Întemeierea Romei, anul de la întemeierea lumii 3250

Marathon, anul de la întemeierea lumii 3154.

Zâmbi din ochi. Iată, așadar, ce era el pe punctul să transcrie, așezat la măsuta din grădină, în ziua călduță a acelui martie 1918, când o neașteptată nevoie de destindere îl făcuse să ia

în mână și să frunzărească broșura sosită cu poșta de dimineată, odată cu florile provensale de care tocmai profitase atât de brusc – acel Buletin al colegiului în care își încheiase studiile cu cinci ani mai înainte. Își aruncă ochii la rezeala peste necrologuri, scrisori de la combatanți, camarazii lui de clasă, peste toate acele nume aparținând unor persoane în viață, care luptă, care au dorințe, care fac combinații sau fac să curgă lacrimi. El, care de atâtea ori vorbise despre „mania sa pentru suflete“, care se numise pe sine un „păstor de suflete“, cât de repede trecea peste toate acele suflete! „Bieții băieți, am ținut oare la ei? Da, așa cum Cezar ținea la legionarii săi. Dar i-am detestat, uneori, de asta sunt sigur, i-am detestat când îi vedeam aplecați peste cărți, sporindu-și numărul, adică înarmându-se împotriva mea.“ Și iată că privirea i se întoarce iarăși spre titlu, pe care-l reciti ca și cum nu l-ar fi înțeles bine, sau ca și cum și-ar fi citit acolo propriul nume:

ÎN MEMORIA

LUI

JACQUES DEJOIE

Locotenent în regimentul 152 de infanterie,

decorat cu Crucea de război,

Cavaler al Legiunii de Onoare,

Mort pentru Franța la 12 iunie 1917,

la vârsta de 22 de ani.

La colegiu, de abia îl cunoștea pe acest mort de vârsta lui. De la terminarea colegiului, de câte ori îi vorbise? De trei sau patru ori, poate. Nu-și scriseseră niciodată, nu-i știuse niciodată adresa, nu-și mai amintea nici măcar de un singur cuvânt schimbat între ei care să fi fost mai mult decât o vorbă banală.

Și iată că, știind de șase luni de această moarte, se găsea aici, în fața acestei mici broșuri de calitate proastă, cu mâinile tremurând și cu pomeții obrazilor încinși.

„Dar eu? Dar eu?“ Pentru a patra sau a cincea oară, așa cum privirea se întoarce spre un cadavru fără a se putea abține; pentru a patra sau a cincea oară, așa cum apuci ziarul, gata să-ți dai duhul doar văzând tipărit numele aceleia pe care credeai că n-o mai iubești; pentru a patra sau a cincea oară, reluă Buletinul și citi iarăși.

Erau acolo strădaniile sale, ale celui Dejoie, speranțele sale, evocarea zilei în care pusese mâna pe o mitralieră, și apoi toate frazele de la douăzeci de ani: „Când mă voi întoarce, va trebui...“, „știu bine că sunt protejat...“, toate acele afirmații de viață care sunt întotdeauna înscrise pe morminte. Citea și i se părea că fiecare dintre rândurile scrise de bunul preot fusese scris cu gândul la el, Alban de Bricoule, fusese scris cu gândul împotriva lui, și când sfârși dădu din cap, ca și cum ar fi băut ceva amar. O frază căpătă contur în conștiința lui, limpede, indiscutabilă, izolată de oricare alta ca banderola unui filacteriu: „Sunt îngrozitor de gelos pe acest mort“.

Ah! Sfântă gelozie, și încă exprimată cu atâta iubire! Acel mort, care nu era prietenul lui, intrase înăuntrul lui ca o viespe într-o încăpere și făcea acolo un zgomot enorm. Totul se trezea, totul se reaprindea. Numele băieților, în *adresele de pe Front* din Buletin, erau aidoma numelor alergătorilor de pe un program de curse. „Cine va fi întâiul, cine va cădea? Cine se va da la o parte? Cine va fi izolat de către camarazi?“ Ieșea un val de căldură din acele nume de parcă s-ar fi aplecat peste o forjă. Simțea în piept un nod care îl sufoca, o nerăbdare febrilă, ca și cum umbra celui mort s-ar fi înălțat înaintea lui și i-ar fi stăvilat trecerea; și se arunca spre ea și trăgea în ea cu

revolverul, iar ea rămânea neatinsă, și el nu putea face nici un pas mai mult. Dintr-odată ambiția se năpustise asupra lui și-l ținea strâns cu ghearele, iar el lupta cu ea, imobilizat parcă de un vampir: nemișcat în scaun, nemaiputându-și înălța ochii, nemaiputând privi și altceva decât pietrișul, picioarele mesei, pământul straturilor de flori, nemaiputând cu adevărat să-și înalțe privirea. Și prin neputința lui treceau ca niște străfulgerări cele mai absurde clipe ale răului care-l chinuia.

Se revedea pe sine în serile în care lecturile din istoria romană i se urcau cu adevărat la cap, când simțea într-adevăr că măreția tuturor acelor lucruri îi influența creierul. Atunci gesturile îi deveneau nesigure, nu mai putea mânca, toată partea inferioară a obrazului încremenea de parcă ar fi fost cuprinsă de spaimă. „Ce pot face împotriva acestui rău?“ Supremăția îmi este indispensabilă; nimic din ea nu mă atrage; numai că o viață lipsită de ea nu îmi pare a fi de conceput. „Nu caut să fiu fericit.“

Niște nume pe un program, o cursă... Ah! La ora asta, dacă ar fi fost o cursă, i-ar fi depășit pe toți; dacă ar fi fost o luptă, i-ar fi strâns de gât pe toți, i-ar fi aruncat pe toți făcuți bucăți la picioare! Dar ce putea face el împotriva unui Dejoie, un mort monstruos care se joacă de-a Charlemagne, care dispare odată ce și-a asigurat gloria, care îți răpește orice șansă de a-l putea diminua vreodată în viitor? Ce poți face împotriva simplității gestului său, când tu ești așezat la masa de lucru, când nu poți lupta împotriva lui decât printr-o anumită putere a minții, sau a cunoștințelor sau a memoriei, sau a geniului? Cu coatele proptite pe masă, ținându-și capul în mâini ca pe un fruct putred, Alban apăsa lucrul acela învelit în oase și păr, creierul moale ca un burete care nu ocupa mai mult loc decât o bilă de biliard, dar care era singura armă ce i-ar fi îngăduit să-și

înfrângă toți egalii. Când îți evaluezi limitele la rece, se naște un sentiment înălțător, grav și trist, ca după un eșec, și care îți face bine. Însă atunci când ți se pare că ți se contractă creierul, că sprâncenele se încruntă, în efortul de a ajunge pe loc la ceva superior, pentru a câștiga pe loc ceva, la fel de evident ca atunci când adaugi ceva într-o balanță, când creierul tău nu reușește acest lucru și încerci să o iei în toate direcțiile, și din toate direcțiile te oprești la marginea lacunelor tale ca pe buza unei prăpăstii, încerci atunci o senzație care cu siguranță te duce la nebunie...

Cu un gest brusc dădu la o parte masa, se ridică, făcu vreo câțiva pași în grădină, unde se năștea un întreg norod de mărunte speranțe. Cele două pisici care îi erau atașate și care, întinse cât erau de lungi, se amuzau lăsându-se să cadă, cu o mișcare de șolduri, când pe o parte, când pe cealaltă, se ridicaseră la venirea lui și mergeau înaintea lui precum pajii: două pisici persane, de aceeași mărime, cu aceeași culoare a blăniței, cenușie ca fierul, și care nu aveau nume.

„Am fost un nebun“, se gândi el, așezându-se pe iarba și mângâind cu o tandră pricepere capul blând și obtuz al unuia dintre animale (avea ochii închiși și imperceptibilul zâmbet al celor ce-și amintesc de ceva plăcut). „Pentru ce această încredere în mine însumi? Nu mă bizui decât pe mine și nu mă consult decât pe mine.“ Știa bine că tot ce dorea va obține, că fiecare din țintele sale va cădea, una după alta; iar calmul cu care își întâmpina victoriile îl făcea demn să le obțină pe toate. „Nimic nu mă poate opri – decât boala... sau moartea...“ Fără să se gândească la acest lucru, ajungea la vorba strămoșilor: „...doar dacă nu-mi cade cerul în cap“.

În iarba, o luptă între furnici îi atrase atenția. Cea mai mare o trăgea pe cealaltă și o devora de vie: o bucățică din corp

disparuse deja, pe când piciorușele încă i se zbăteau. Cu un bobârnac le zvârli mai departe: „Mă plictisiși. Duceți-vă să suferiți în altă parte!“ apoi se ridică.

„Trebuie să plec. Sunt sâtul de secretarii de stat-major și de respingătorul minister. (În urma unei apendicite prost vindecate, fusese «vărsat» în serviciul auxiliar și încorporat unui minister, la Paris.) Prinete, dragul de el! *Amice primæ admissionis*! Se află la al... -lea de infanterie; îl voi reîntâlni. – (Deja nu ar mai fi suportat să fie vorbit de rău acel regiment în fața lui!) – Creierul îmi este istovit, în timp ce corpul îmi reînflăorește. Gata cu gânditul! Resping cununa de spini! Resping nevoia de glorie! E nevoie să mă odihnesc în acțiune.“

Câte ceasuri mersese el prin grădina aceea închipuindu-și o anume prezență alături de el, imaginându-și întrebările și răspunsurile! De câte ori își cufundase obrazul în jetul fântânii ars de acea veșnică febră care-l făcea să păstreze întotdeauna pe masă alături o cană cu apă la îndemână! Privea în jur. I se părea că în grădina învecinată lăstarii crescuseră mai mult decât aici, i se părea că aici, pentru că prea își plimbăse încetineala și pentru că prea mult meditase, dorise, urăse, se înfuriase, iarba rămăsese arsă, mugurii se ofiliseră, glicinele se înroșiseră și chiar și acum, pe măsură ce înainta, orice colț de verdeață se usca imperceptibil la apropierea lui, ca și cum el ar fi fost soarele.

– Un adăpost, mizerie, moarte... Dar totul purificat! Totul simplificat! Simplitatea acțiunii, mai ales a acțiunii de război! Pentru a-mi stabili influența intelectuală, socială, câtă răbdare, câtă trudă, câte obstacole, câtă abilitate – și mă vor discuta, și nu voi fi susținut de către cei pe care-i iubesc; cei mai buni prieteni ai mei vor risca să-mi devină adversari; mie însumi, cine poate să-mi dea asigurarea că am dreptate, să mă scape de

îndoială? Dar aici! Te urci pe un parapet, te duci să vezi și te întorci, apeși pe trăgaci, iată ceva limpede, direct și care îți aduce pe loc o glorie măreață! Aici valorile sunt prețuite, clasate; toată lumea este de acord asupra fiecăreia dintre ele. Ce superioritate! Ce odihnă!

Se îndreptă brusc, cu întregul chip înviorat într-o clipită!

– Panterele!

Mârâieli surde veneau dinspre Bois de Boulogne la marginea căruia se găsea vila lui Alban. Le auzise de nenumărate ori pe acele pantere de la grădina zoologică, iar când căscatul lor enervant, răsunând în liniștea nopții de vară, ajungea până la tânărul care lucra în fața ferestrei deschise, o exaltare tulbură îl răscolea; cu toată ființa lui se năpustea spre Roma imperială, într-o zi din ajunul Jocurilor. Însă în ziua aceea își spusese doar atât: „Briza vine deci dinspre sud“, și acest cuvânt îi stârni eterna nostalgie a sudului, care se amestecă cu nostalgia primăverii. Simți cu adevărat că, în brusca lui nevoie de război, era neliniștea că viața lui nu va egala în frumusețe primăvara, că nu va fi demnă de primăvară, că frumusețea primăverii va rămâne nefolosită și pierdută. Poate că, în acea clipă chiar, trezite de aceeași emoție, niște ființe se hotărâu să plece spre lacul Maggiore.

„Un adăpost, mizerie, moarte... Voi arăta că pot suporta excesul mizeriei așa cum am suportat excesul voluptății: așa cum au procedat Alcibiade și Cezar și Catilina. Voi suferi, îmi voi răscumpăra păcatele. Am păcătuit, Dumnezeuule, am păcătuit! Am provocat suferința, dar eu n-am suferit. Am ridicat mâna asupra unui preot. În confesional, am luat ferma hotărâre să fac tot răul cu puțință dușmanilor mei! Și mărturisesc acest lucru. Și eram absolvit de păcate! De data asta, însă, totul va fi spălat. Voi căuta mai multă suferință, așa

cum odioasă, părăsind-o pe cea pe care o iubeam și care tocmai fusese dură cu mine, îi telefonam fără alt scop decât acela de a-i auzi duritatea vocii la capătul firului. Mă voi oferi pentru tot ce e mai rușinos, voi îngropa morții, iar pe fiecare dintre aceste încercări o voi oferi Dumnezeului meu pentru salvarea mea și pentru salvarea celor pe care îi iubesc. Și toate încercările, prin acest singur cuvânt: „O ofer“, vor folosi și se vor înrola spre binele meu...“ – „Este oare cu putință ca eu să mor?“ își spuse el, dintr-odată. „Desigur, moarte pentru moarte, o moarte violentă este cea mai demnă de mine.“ Un glas vorbi atunci, care nu era tocmai glasul lui, un glas care vorbea înăuntrul lui și care spunea: „Îmi e totuna dacă mor“.

Prin febra sa trecu fata cu numele de Douce, fata tăcută care nu s-a refuzat niciodată și din pricina căreia n-a suferit niciodată – neofositoare în afara dragostei și pe care o dădu apoi la o parte cu o blândețe fermă. Ea îl învâluia ca apa, alunecând deasupra lui, dedesubt, căci el trăia în miezul ei ca în mijlocul unui pârâu cu ape iuți. „Îți voi săruta încă o dată fruntea, în acel locșor spre partea de sus a tâmpiei, care e întotdeauna fierbinte ca și cum ai gândi! Încă o dată voi asculta cum bate acel ceva din tine, ca și cum ai avea o inimă! Încă o dată gustul pleoapelor tale și al palmelor tale! Încă o dată aroma plăcută a părului tău!“ Excesul brusc al senzualității lui îi dădea accentul tandreței, iar recunoștința era nemărginită pentru tălmăduitoarea tuturor relelor. „O, tu, care îmi erai atât de ușoară! Chiar și atunci când, în fața dorinței mele, făceai ochii atât de mari încât pupilele se dilatau imens, chiar în ceasul coplesitor, când culcușul nostru în zori, la ora șase dimineața, e o mare piatră a lunii, cenușie și albă, iar noi, într-un mod atât de fermecător, dăm o mână de ajutor morții.“

Camera lui de lucru era la parter, cu ferestrele deschise: camera pe care nopțile o lua cu asalt ca pe o cabină de vas pe care o zdruncină marea. Urcă două trepte, intră.

Se văzu venind în oglindă, își văzu capul zbârlit de gestul pe care îl făcea de a-și trece mâna prin păr când stătea pe gânduri, chipul brun, ridurile minuscule de la pleoape, iar în cearcănuș un pic umflat, ceva fierbinte și vlăguit, oboseala neîntreruptă din acel trup solid totuși ca fierul, îmbibat astăzi cu bucurie și care mâine îi va înfrânge cu ascetismul lui pe cei mai slabi, așa cum sufletul voluptuos s-a amestecat uneori cu gloata lăsându-se în voia celor mai vulgare atenții, pentru a-și exersa suplețea și a-și afirma dominația asupra vieții.

Iar jur-împrejur se găseau cărțile, unele dintre ele deschise pe niște șevalete ca Evanghelia așezată pe altar. Împrejur mai erau foile de hârtie, zeitățile seminude și nude, soluția de clor pentru curățirea statuilor de marmură antice, pătura cu care își acoperea picioarele atunci când lucra cu furie, la cinci dimineața, în frig, la lumina lămpii; și apoi apa de colonie de verbină cu care își umezea fruntea, pleoapele, gâtul, încheieturile mâinilor; masa în aceeași dezordine ca și ieri-seară, când îl doborâse somnul, cu acel ceva veșted propriu locurilor unde s-a cugetat prea mult și unde nu s-a știut păstra gândirea vie; pe perete; capul de taur, între două banderile ale căror fiare innegrite de sânge închegat mai aveau încă fire din părul animalului; pe covor, dicționare grecești și latinești; și, ici-colo, câte o frunză moartă din iarna trecută pe care vântul o împinsese prin fereastră sau pe care o pisică o avusese agățată de coadă, ca un mic animal dionisiac. Deasupra acestui câmp de luptă al victoriilor și înfrângerilor sale, mai sus decât cărțile, mai sus decât obiectele de artă, se înălța un ecorșeu de amfiteatru. Floarea umană! Muzica lumii devenită trup! Să ne oprim o clipă.

Între timp ochii lui Alban se fixaseră asupra unui Crist din fildeș, pe mijlocul mesei, un crucifix frumos. Era un Crist lucrat în stilul Ludovic al XIII-lea, încadrat în lemn de stejar, cu reflexe ca de apă șiroind, cu fisuri verticale în fildeș care aminteau de dărele de sudoare și de sânge.

Îl privea. „De ce îți este pieptul umflat, la fel ca pieptul nostru pe stadion, când ne tragem sufletul după cursa de patru sute de metri? Și tu ești sleit de propria-ți inimă?“ De multe ori își apăsase buzele pe acel Crist, fără a ști prea bine ce anume săruta acolo, dacă era vorba de chipul Dumnezeului său ori de minunea artei, ori, pur și simplu, de frumusețea materiei, de materia plăcută, dezirabilă, atât de caldă încât ar fi putut inspira în preajma ei o mireasmă asemănătoare cu cea a trupurilor. Îl sărutase, îl numise geniul muncii lui și obiect al rugăciunilor lui, *veni creator*. Îi ceruse să-i dăruiască mai multă destoinicie, îi ceruse puterea de a crea fraza tainică în stare să-i apropie de altarul său pe „cei care îl numesc pe Dumnezeu taina pădurilor“. Iar locul era aranjat astfel încât, atunci când stătea la masă, tânărul se putea vedea, pe sub crucifix, reflectându-se în geamul bibliotecii pe fundalul întunecat al cărților legate. Și alături de ei, atârnat în aer, adevărat spectru al unei lumi moarte, un diafan chip feminin, strălucind cu o misterioasă lumină aurie care făcea ca umbra să aibă marginile translucide: marmura adusă din Ahaia, mătăsoasă ca spuma de bere, cu sclipiri ca de paiete, precum boratul de sodiu, și care, din fundul încăperii venea să-și așeze imaginea, așa cum un cap se apleacă pe un umăr, lângă imaginea lui Alban și cea a Crucii.

Pe masă se afla o fotografie. Alban o luă, o privi.

Dreaptă stătea fata care căta spre el, neatinsă de vreun zâmbet, cu un deget strecurat ca un semn într-o carte, fără nici o podoabă, fără nici un inel, doar cu o brățară de fildeș, la încheietura mâinii, care nu era fragilă; dreaptă, cu nasul ei drept, cu părul ei strâns răsucit strângându-i capul și acoperindu-i fruntea, cu gura ei cam aspră, cu sprâncenele ei un pic încrunțate,

cu ochii ei gravi în care credeai că poți vedea un suflet, și îndărătul lui un alt suflet, și dincolo de el încă un alt suflet. Iar privirea tânărului, încrucișându-se cu privirea aceea, a fost una dintre cele mai frumoase priviri din lume.

O căutătură bărbătească, o nobilă privire de bărbat, încărcată de admirație, de respect, de camaraderie, de recunoștință, o privire aidoma unei străneri de mână sincere, care nici nu se bucură, nici nu zăbovește. Platon spusese: „Un iubit este un prieten în care simți ceva dumnezeiesc“. Acea privire o definea pe ea, fără ca ea să fi fost o iubită: o iubită în care simți ceva dumnezeiesc.

Alban înclină imaginea. Pe coperta cărții sprijinite de mâna brună, străluciră cele două cuvinte ale titlului: *Taciti opera*.

„Dominique... Da, e bine că ea există. Cât sunt de bucuros că ea există! Frumoasa mea, ce satisfacție reprezintă tu pentru mine! Ce bucurie pentru spirit! O, tu, ființă invulnerabilă!“

– „Dar eu, am să mor, oare?“ se întreba el.

„Nu, firește, eu nu pot muri.“ Existența acelei fete îl ferea de moarte. „Și totuși?“ O privi iarăși. O voce se înălța atunci, care nu ieșea chiar dinlăuntrul lui, care venea de la un altul, care se năstăea în el, dar pe care nu o confirma întru totul: „Mi-e totuna că mor.“

Revenit în grădina, pe când închidea Buletinul colegiului, Alban își dădu seama că, un pic mai devreme, meditănd distrat, făcuse câte un semn în dreptul numelui cutărui camarad, apoi în dreptul altuia, apoi al altuia. Un semn? Ce fel de semn? Îl recunoaște dintr-o dată, este un *deleatur* de tipografie. „Să fie distrus.“ – „Să fie distrus!“ – Să fie distrus!“ Și tresărind, cuprins de rușine, acoperă cu cerneală îngrozitorul semn.